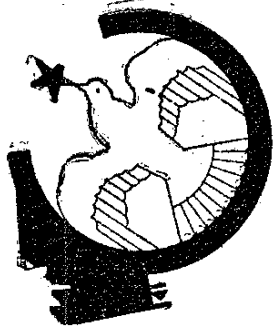

Hayat

*Hayata, daima hayata.. dün-
yaya daha çok hayat katalımı!*

Nietzsche

Cilt.VI.15, Teşrinievel, 1929. Sayı: 141

Müşahade:

Yüksek tahsil meselesi

İstanbul Darülfünununun, Mühendis mektebinin eyileştirilmesinden bahsedildiği, Ankara Tıp mektebi ve Politeknik açılmak istenildiği şu sırada yüksek tahsil meselesini bütün açıklığı ile ortaya koymak, bu meselede yapılan tecrübelerin verdiği neticeleri tebarüz ettirmek lâzım gelir. Şurası muhakkaktır ki yüksek tahsil müesseselerimiz hakkında umumiyetle bir memnuniyetsizlik vardır. Bu memnuniyetsizliğin mühim bir kısmı tetkiksizliğe müstenit olsa bile bir kısmında haklı noktalar bulunmak icap eder.

Diğer cihetten yüksek tahsil müesseseleri hakkındaki memnuniyetsizliği bir veya iki müessese üzerine teksif ettirmek de doğru değildir. İstanbul darülfünununun şu veya bu şubesi tedris cephesinden ne gibi nakisaları havi ise sarahatla itiraf etmelidir. ki idareten büsbütün ayrı bir müessese olan Mühendis Mektebinin de hemen hemen buna yakın eksikliği vardır. Hatta büsbütün yeni bir müessese olan Ankara Hukuk mektebi her türlü şekli ile İstanbul Hukuk Fakültesi'nden kopmuş bir parçadan başka

bir şey değildir. İstanbul Hukuk Fakültesine karşı yapılacak şikâyetlerden bir kısmı Ankara Hukuk mektebi için de aynen söylenebilir. Bu vak'alar şu noktaların tespiti için kâfidir:

1 — Yüksek mektepler istediğimiz gibi inkşaf yolunda değildir ve seri bir surette tekâmül edecek halde bulunmuyorlar.

2 — yeni yaptığımız yüksek müesseselerde eskisinden farklı olmuyor.

Bu ikinci nokta bize gösteriyor ki yüksek müesseseleri eyileştirmenin ne demek olduğunu, eski müesseseleri aksak yörüten sebebin nelerden ibaret bulunduğunu eyice düşünmeksizin ve bu sebepleri kaldıracak tedbirleri almaksızın yeni müesseseler açtığımız halde bunlar eskisinden farklı olmayacaktır.

Bizde yüksek tahsil müesseselerinden ilk şikâyet, tedris cephesinden geliyor: Müderris ve muallimlerin vakitlerini müesseseye hasretmemelerinden, talebesini istifade ettirmek için lâzım gelen gayreti göstermediklerinden, hatta bir kıs-

mının ehliyetsizliğinden bile açık veya gizli bahasolunmaktadır. Ehliyet meselesinde benim kanaatım şudur: Bu günkü şerait altında bu müesseselerin daha kuvvetli uzuvlardan teşkiline ihtimal yoktur. Mücerret olarak şu zat yerine bu zatı her hangi bir kürsü veya ders için düşünebilirsiniz. Fakat düşündüğümüz zatın eski muallimden daha ehliyetli olduğu ne ile malûmdur?

Bugünkü müderris ve muallimler haricinde yazdıkları eserleriyle ehliyetleri gün gibi aşikâr zatlar yoktur ki kolaylıkla bunları kürsiye davet edebilesiniz. Böyle bir iki zat bulunduğunu farzetseniz bile onlar halen öyle mevkidedirler ki yerlerini müderris ve muallimliğin mütevazı maaşı için bırakmazlar.

Mevcut müderris ve muallimlerden kabil olan istifadeyi temin için her ne bahasına olursa olsun onların harıçtedeki meşgalelerini azaltmak icap eder. Bir kısım müderris ve muallimler vardır ki onlar ilim adamı olmaktan ziyade birer iş adamı haline gelmişlerdir. Bu gibilerin tedrisatından istifade lâzım ise saat başına ücret

Kıtabiyat

Vehim ve korkunun kitabı: Erromango

İlk romanından itibaren Pierre Benoit'nın hangi eserini okudumsa, aynı tip kadına hepsinde hakim ve muzaffer bulmuştum. Bunlar pek muhtelif semalar altında yaşamakla beraber, cümlesi de harikulade güzel idiler. Ve etraflarında, bir gecelerin hatırı için de ölüme kadar gidecek bir aşık sürüsü, onların her emirlerine râm beklesirdi. Çok kudretli bir tahlil romanı olan (Madoiselle de la Ferté,) de gerçi böyle efsanevi hüsn ve cazibelerin tesirlerinden istifade edilmeyo, fakat bu romanda da kinin bir kadın ruhundaki müthiş eserleri tetkik olunuyordu. Romanları bilhassa kadınlar okudukları için, Benoit'nın kahramanlarını daima kadın intihap edip bunları da kadınlık gururunu en fazla okşayacak tarzda tahayyül ettiği iddia olundu. Lâkin bu sefer Pierre Benoit o sevilen, öldürten ve öldüren mühlik ve enfes mahlûkları değil, hatta bunların sadece seven, yalvaran ve ölen zavallı hemşirelerini de yaşatmıyor. Kitapta, kadın olarak ancak ölmüş bir kadının hayali var. Bu hayalin mütemadiyen hatırlanması da onu bir

müdet kollarında tutmuş erkekce aşının unutulmamış olmasından değil, fakat öünün kocası zannettiği bir adamın intikam alması ihtimali e roman kahramanının vehimden korkuya, korkudan cinnet ve cinnetten intihara sürüklenmesi esnasındadır.

Erromango, Pierre Benoit'nın devri âlem seyyahatında ziyaret ettiği Ost lyaya tabi, ve deniz ortasında kaybolmuş bir adadır. Dağın tepeleri, gece eri büyük ateşler yakarak şakıllar söyleyen vahşilerle meskûn. Sahilde, her birinin bir kaç cinayeti rivayet olunan bir iki Avrupalı, çifliklerinde hizmet eden renkli adamlarla yaşıyorlar. Bunlarla öteki er, vahşiler arasında, şerait ne riayet edilen bir muavele sayesinde harp olmuyor. Toprakta ve semada yarattığı bin bir renk sayesinde gündüzleri güzel sanılan Erromango, gece muazzam kefenile renkleri gizleyerek tepelerde de vahşilerin acayip konseri başlayınca insana çılgın ve yenilmez bir firar arzusu gelmektedir. Vapurların iki üç ayda bir uğra-

yanıdır. Göbekler tavanların ortalarında olup muhtelif kalıncıktalarla kabartmalıdır. Göbeği teşkil eden çubuklar gayet itina ile kesilerek çivilenmiştir. Bazı odaların tavan kenarları ahşap istalâktit taktığı ve altın yaldızlıdır.

Altın yaldız, büyük konak tavanlarının sair aksamında da kullanılmıştır. Tavani bir ağ gibi ören ince ve renkli çıtalar muhelif şekilde yapılmıştır. Üzerlerinde güzel renklerle işlenmiş çiçek tezyinatı vardır. Aynı bir renkle boyalı olan esas zemin diğer tezyinata güzel bir

fon yapar. Buradaki renkler en ziyade kırmızı, yeşil, koyu ve açık mavi ile sarıdır. Duvarlardaki dolap kapaklarını süsleyen panolar da ayrıca şayanı taktır.

Evlerin ekserisinde inşa edildiği seneyi gösteren tarih yoktur. İnşa tarihi ya doğrudan doğruya rakkamla veya şiirle yazılmıştır.

Tetkikatımız bize iki üç asır evvel ankarada kuvvetli bir teknikle yetişmiş bir san'atkar zümresi mevcut olduğunu göstermektedir.

Nured din İbrahim

dıkları bu adada, ziraat mühendisi Fabre belki iki sene geçirecek, rutubetli iklimde koyun yetiştirmek hususundaki teşebbüsü mü muvaffakiyete isal etmeden ayrılmayacaktır. Fabre, Fransadan

Ostralyaya gelip yerleşmiş ve evlenmiş bir adamın oğludur; otuz üç senelik hayatı büyük bir gayret içinde geçmiştir, ve Sidney'deki pek mühim bir şirketin nüfuzu bir uzvu olmuştur. Erromango adasına ta Fransadan getirdiği koyunlar bu yeni iklimde ürerse, ratip yerlerde de koyun yetiştirmek imkânı sabit olacak, ve muazzam servetini zaten koyunculuğa medyun bulunan büyük ada için yeni ve çok parlak bir devir açılacaktır. Bunun teminine hizmet şerefini her kestir kısıkanan genç adam, Sidney şehrindeki müreffeh hayatını feda etmiş, Erromangoya yapılmış gelmiştir. İlk günleri tamamen vak'asız, yerleşmek ve çalışmaya hazırlanmakla geçer.

Bu müddet içinde, Fabre adada yaşayan bir başka Avrupalıyı ziyaret etmek ister, ve onun arazisine girince, evvela bir mezar taşı ile karşılaşır. Aklı Jeffries olan bu komşunun vaktile bir düşmanını öldürmekte tereddüt etmemiş olduğu, ve başkaları ile münasebetten hiç hoş anmadığı, Fabre'a ilk günden söylenmişti. On sene evvel Karıon'un Erromanyoda ölümlü defn edildiği de haber verilmiş olduğuna göre, mezar taşı bu kadına ait olsa gerektir. Bir az daha ilerde Jeffries görünecek, ve hiç kimse ile ihtilâl arzusunda bulunmadığını o kadar kat'i

ve dürüst bir lisanla ihtar edecektir ki, Fabre bu ziyaretinden nadim döner.

Sonra bir gün, kendisini getirmiş olan vapur tekrar adaya uğrar. Ve vapurda çekilen bir ziyafette, bütün bu ummana yayılmış küçük adalarda, en hümmalı ve çetin bir sayın kazancını büyük şehre, Sidneye giderek iki üç ayda yemek üzere yola çıkmış damların meclisinde, kadın ve aşktan bahsedilir. Pek uzun ve itinalı tahsilini bitirdikten sonra girdiği şirkette işe başlaı adan, Fabre izin alarak Sidneye üç zevk ve hürriyet ayı geçirmişti. Ve bunu ötekilere anlatırken, binmez nasıl bir saikle, o üç ayın ve hatta tekmi ömrünün aşka benzeyen yegâne rabıtasın, sade isminin Alice olduğunu bilerek aile ismi bile meçhulü kalmış bir genç kadınla olan macerasını hikâye eder. Kadının senei devriyesi günü gezmeğe çıkmışlar, ve şehir civarında gidip yemek yiyecekleri yeri Fabre arkadaşına söylemeden arabacıya bildirmiş. Fakat nereye gidildiğini farkedince, sevgilisi orada kaynatasile kaynanasının kendisini beklediklerini ve başka yere gidilmesini söylemiş. Başka hikâyelerden sonra, vapurun Sidneye dönüşü Erromangoya uğradığı zaman gene buluşmak üzere meclis hitama erer. Ve Fabre, zaten yalnızlık hayatlarının ayrılmaz arkadaşı olan içkiye ziyafet sırasında o kadar fazla iltifat etmiştir ki, sahile çıkmak üzere motörüne bir ecği sırada denize düşer.

Kendisini Jeffries kurtaracaktır. O da mal ve mektup vermek üzere vapura gelmişti. Ve ziyafet masası etrafında kadın hikâyeleri anlatılırken, yandaki kamarada mektup yazmakla meşgul bulundu ve tabii bu hikâyeleri de duydu. Duyduğunu Fabre'a ihsas edecek, ve teşekkürlerine:

— Bir şey değil. Maahaza bu size yaptığımı her kese yapmam! tarzında mukabele edecektir. Sonra da, tam ayrılırken: (Tekrar görüşelim!) der.

Fabre, kendisile hiç münasebette bulunmak istemediğini vaktile öyle kat'i ve kaba bir lisanla söylemiş olan Jeffries'deki bu tahavvüle, bu nezakete, bu tekrar görüşelim diye

mütehayyır, çok mütehayyır kalır. Ve bu değişmenin sebeplerini mutlaka bulmak azmıle uzun uzun düşünür. Lâkin eyvah ki bu düşünen baş fikir selâmetine malik bir adam başı değildir! İlk im ve miktarı gittikçe artırılmış viski şişeleri, Fabre'i içten içe ezip bitirmiş. dışı daha heybetli görünürken içten içe boşanmış ve yenmiş hayalara eş kalmıştır. Hükümü şu olur:

Jeffries, Erromangoya uğrayan vaporda bilinmez nasıl bir meş'um hissin kendisini anlatıya sevkettiği macera ile şiddetle alâkâdardır. On sene evvel ve Fabre'in o macerasından pek az sonra, kendisinin zevcesi ölmüş. zevcinin ismini gizleyerek sade Sidneye bulurmadığını söyleyen kadın, o Alice, Jeffries'nin karısı olamaz mı? Bahusus ki, Erromangoda Fabre'in gördüğü mezarın mevkii, onun (böyle bir yerde gömülmek isterim!) diye vaktile ettiği tariflere tamamen mutabıktır! Şu halde.. evet şu halde Jeffries'nin karısı odur, ve o olduğu içindir ki adam kendisini denizde boğulmaktan kurtarmış, (bunu her kese yapmam, gene görüşelim!) demiştir. Şüphesiz gene görüşecekler, şüphesiz ki Jeffries onu gene görmek isteyecek, çünkü arada görülecek hesaplar vardır!

Fakat kaçsa, ilk vapurla gitse ya! Bunu her düşünüşte, (ya teşebbüslerim ne olacak!) der. Lâkin hakikatte tehlikenin garip bir cazibesine ve esrarlı bir hakimiyetine esir olmuştur. Bu tehlike, onu nihayet Erromangonun topağına bağlayıp mihlayan bir zincir olur. Bu zincirle ebediyen bağlı iken, göze görünmez kuşlar beynini yiyip bitireceklerdir. Kuşlar, vehimle korkunun meş'um kuşları.. Ve elim muammayı halletmek için, mehtaplı bir gecede taşının üzerindeki ismi okumak üzere o mezara gider. Taş bembeyaz, tamamile boştur. Üzerinde ne bir isim, ne bit tarih bulunmayan bu mezar taşına, zavallı Fabre başını çarparak hıçkırır.

Başka bir gün, adada uzun seneleden beri yaşayan bir rahibin, madam Jeffries'nin vaktile sevdiği o kadın olup olmadığını bileceğini

düşünür. Lâkin bu papas bunamıştır. Ve bunaklığı bir az fazla tuhaf tasilatla tasvir edilen rahip, yeni bir din kurduğu hakkındaki söz tufanı arasında birbirini tutmayan sözlerle Jeffries'nin karısı hakkındaki hatıralarını gûya anlatırken, uğradığı heyecanlarla Fabre cinnetin siyah diyarına artık büsbütün girer.

Bir müddet sonra, Jeffries'nin Sidneye, hâlâ berhayat bulunan babasına bir mektup gönderdiğini öğrenir, ve hükmeder ki Jeffries, on sene evvel isim günü şerefine verdikleri bir ziyafete karısının gelip gelmemiş olduğunu bu mektupla babasından sordu. (Gelmemişti, beyhude beklemiştik) cevabını alır almaz, artık hiç şüphesi kalmıyacak ve hemen gelip intikam alacak.

Şu halde artık şimdi kaçsa!.. Zaten her tecrübeden vazgeçmiş, çifliğe zerre kadar alâkası kalmamışken, kaçmamakta ne mana var! Lâkin artık Fabre bir paçavradan ibarettir, paçavralarda irade olur mu ki kaçsın! Ve posta taşımak imtiyazına sahip olan vapurun bir ay gecikeceğini haber alınca, şiddetle bahtiyar olur. Mektup bir ay geç gelecek, bir ay daha yaşayacak!

Ah bu ay! Erromangoya o kadar genç, zinde, mağrur ve istikbal dolu gelen adamın gittikçe daha bitap, hümmalar içinde yanıp kabuslarla çıldırarak, yemeğini pişirip hizmetine bakan annamı genç uşağından sonra bütün adamlarından mahrum, koyunları bakımsızlıktan ölür ve çalınırken geçirdiği, ve (Hayatımın son ayı!) diye her gününün geçmesine yandığı ay! Bir gün, Jeffries ona, adamlarının kaçırılmamalarına itina etmesini ihtar edecektir. Renkli işçileri kandırıp götürülen ve başka adalara satarak para kazanan bir takım herifler vardır ki, Fabre'in adamlarını ayarta ayarta bir gün aynı hareketi kendi işçilerinde de denemeğe kalkışabilirler. Dikkat ihtarından sonra, Jeffries gidecek. Münhasıran bunun için gelmiş öyle mi? Haydi canım, Fabre çocuk mudur ki buna inansın! Ve ısrar eder. Jeffries söylesin, kinini ve kararını anlatsın. Ne yapacaksa yapsın, fakat onu daha fazla bekletmesin. Vapuru,

Küçük hikâye:

Ayşe kız x Fatma kız = Saadet

İkisi çamlı çakıllı bir dağ köyünün kızlarıydı.

Ayşe kız; ince edamlı bir esmer güzeliydi.

Fatma kız; ablak, sarışın bir sevimli idi.

Beraber büyüdüler, beraber hizmetçi oldular.

Ve ertesi gün beraberliklerinin arasına beşyüz küsür kilometrelik bir ayrılık acısı çöktü.

Ayşe kız efendilerle İstanbul'a gitti.

Fatma kız Ankarada ki kapısında kaldı.

El kapısında ne, açık gülünür ne, açık ağlanır. Bunu eskiden gelen hemşerilerinden ilk, dünya malumatı olarak öğrendikleri için Ayşe kızla Fatma kız da akşamları beklediler ve herkez yerli yerine çekildikten sonra gizli, hatta yorğan altında - sessiz sedasız, birbirlerine ağladılar.

Fakat her göz yaşında bir parça yaz yağmurluğu vardır.

Bu hasretliğin ifadesi nemli rğdâiklerden kurukaleme, hışıriak kıpıda geçti. Okuma yazma bilmedikleri için mektuplarını

başkalarıya andı rılar, başkalarına okutturlardı.

Yalnız bu başkalarından kendilerine bir şey yazıp ilave etmek selahiyetini esirgemişlerdi. Yazı başkasının olabilir ama söz gönülden gelmedir, ancak yazdıran ne derse öyle yazılmalı.

Çamlı dağın kızları uzun zaman bu mantıklarına sadık kaldılar.

Ayşe kız tane tane söyleyerek yazdırır ve inanması için sonunda bir defa da okuturdu:

Fatma kız! İstanbulu bi gör sen! sizinkiler buraya gelirlerse hiç mızırganma, peşlerine taklaş gel.

Burada su vapurları var ki sorma kız!

... su vapurları denizde yürüyorlar. Üstüne tahtayı koy gözleme aç, tencereyi koy süt kaynat, şuncacık kıpırdamıyorlar. Biz Beşiktaşta oturuyoruz. karşımızda Kızkulesi diyorlar, denizin ortasında beyaz bir kule var.

Bir kıral kızı varmışta babasından izin almadan bir köylü oğlana işmar ettiği için babası

bu tatlı meclislerin ömrü kısadır. Je fries'ye mektubun geleceğini hesap ettiği gün, daha içilmemiş şişeleri de vererek Fabre son arkadaşını kovar.

Şimdi gecedir. Tepelerde büyük ateşler çoktan yanmış ve esrarlı şarkılar artık susmuştur. Fabre bekler, ve mektubu getiren geminin düdüğünü duyunca, beynine bir kurşun sıkarak ötür...

Bir şey ilâve edemiyeceğim, fakat diyeceğim ki:

(Erromango), muharririnin en kıymetli romanı ve egzotik edebiyatın en güzel mahsullerinden biridir. Lisanimıza naklini çok temenni ederim!

Nahit Sırı

bu kuleyi yaptırmış kızı orada kırk bir sene kapatmışmış; ne-bileyim ötesini.. „

Ve bir sürü klasik selem-lardan sonra her mektupta:

« Bu mektup Ayşe kız tarafından yazdırılıp Fatma kız tarafına gönderildi, böylece malum ola. Bu mektubu yazan da bu mektubu okuyana çok çok selam eder. Ben de selam ederim.. „

Fatma kız da bu tertibe göre yazdırdı:

“Ayşe kız! bizim bey efendinin mesnedi gelen seneye artacakmış. O zaman si in oraya gidecekmiş, Ben de o vakit geleceğim.

... Burası da güzelleşti. kız! Ynişehirde bir havuz yapıldı görme! Hani bizim köyün böğ-ründe Gömüşlerin girdiği koca bataklık varya, ondan daha büyük, daha güzel. İçinde de taştan kızlar var. Deyişe bakılınca eski Ankaranın yed kızı varmış, bunlar babalarından gizli çoban çocuklarla evlenmişlerde ondan taş olmuşlar.. ne bilem bcn, geçende öte yüzde o uran Hacer ni e anlattıda ..

Akşamları gid yoruz oraya. oturu oruz sedirlere, bir acayip kümbet var. İçine adamlar giriyor, millete çalgı çalıyorlar, biz de keyifle dinliyoruz. Bu çip çirkin kümbet olmasa burası da sizin ordan güzel olacak emme bir türlü bu kubat şeyi kaldırmıyorlar. Ne bileyimt neden?

.... Bu mektup Fema kız tara'ından İstanbulda Beşiktaşta oturan Ayşe kız tarafına yollandı. Böylece malum ola.

.... Bu mektubu yazan, bu mektubu okuyana kat kat selam ed, ben de selem ederermi.. „

mektubu beklemeye ne lüzum var! Jeffries:

— Benim de deli olacak vaktim yok! diyerek şapkasını giyip gider.

Artık son günler, son saatler, son saatlerin hafızadan hiç silinmeyecek bir kudretle tasviri.. Her kes gitmiş, Fabre tamamile bunamış bir renkli ile yapılmış kalmıştır. Ve kaç senenin sayı le kazanarak o kadar iftiharla sakladığı bir madalyayı, onun kollarında bitler kaynaşan göğsüne oyuncak diye takar. Ağ lar boştur, ve yaşamakta ve gitmemekte tat eden son hayvanı da taşlar atarak kovduktan sonra, bu mutlak yalnızlığın feci saadeti içinde bunakla uzun bir sohbetleri, bir içişleri vardır. Fakat